Peyami Safa

MAHŞER

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 60
EDEBÎ ESERLER: 26

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-513-0

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 1924, Orhaniye Matbaası
4. Basım: 1973, Ötüken
31. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz

Tashih: Abdullah Ezik

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: VİZYON BASIMEVİ KAĞITÇILIK
MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Beylikdüzü O.S.B Mah. Orkide Cad. No:1/Z
Beylikdüzü/İSTANBUL Tel: (0212) 671 61 51
Sertifika No: 52098

İstanbul- 2023

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

PEYAMİ SAFA; (1899 - 15 Haziran 1961): İstanbul'da doğdu. Meşhur şair İsmail Safa'nın oğludur. Düzenli bir öğrenim göremedi. Kendi kendisini yetiştirdi. 13 yaşında hayata atıldı. Posta Telgraf Nezareti'nde çalıştı. Öğretmenlik (1914-1918), gazetecilik (1918-1961) yaptı. Hayatını yazıları ile kazandı. İstanbul'da öldü.

Kardeşi İlhami ile *Yirminci Asır* adlı bir akşam gazetesi çıkardı. Bu gazetede ilk hikâyelerini imzasız yayınladı (1919), *Kültür Haftası* (21 sayı, 15 Ocak - 3 Haziran 1936) ve *Türk Düşüncesi* (63 sayı, 1953 - 1960) adlarında iki de dergi çıkardı. Öldüğü zaman *Son Havadis* gazetesi başyazarı idi.

Peyami Safa halk için yazdığı edebî değeri olmayan romanlarını "Server Bedi" imzası ile yayınladı. Sayıları 80'i bulan bu eserler arasında *Cumbadan Rumbaya* (1936) romanıyla, *Cingöz Recai* polis hikâyeleri dizisi en ünlüleridir. Ayrıca ders kitapları da yazdı. Peyami Safâ'nın fıkra ve makalelerinde sağlam bir mantık dokusu ve inandırıcılık görülür. Romanlarında olaydan çok tahlile önem verdi. Toplumumuzdaki ahlâk çöküntüsünü, medeniyetin yarattığı bocalamayı, nesiller ve sosyal çevreler arasındaki çatışmayı dile getirdi. Zıt kavramları, duygu ve düşünce tezadını ustaca işledi.

Romanları: *Şimşek* (1923), *Sözde Kızlar* (1923), *Mahşer* (1924), *Bir Akşamdı* (1924), *Süngülerin Gölgesinde* (1924), *Bir Genç Kız Kalbinin Cürmü* (1925), *Cânân* (1925), *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* (1930), *Fatih-Harbiye* (1931), *Attilâ* (1931), *Bir Tereddüdün Romanı* (1933), *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* (1949), *Yalnızız* (1951), *Biz İnsanlar* (1959). Hikâyeleri: *Hikâyeler* (Halil Açıkgöz derledi, 1980). Oyunu: *Gün Doğuyor* (1932). İncelemedenemeleri: *Türk İnkılâbına Bakışlar* (1938), *Büyük Avrupa Anketi* (1938), *Felsefî Buhran* (1939), *Millet ve İnsan* (1943), *Mahutlar* (1959), *Mistisizm* (1961), *Nasyonalizm* (1961), *Sosyalizm* (1961), *Doğu-Batı Sentezi* (1963), *Sanat-Edebiyat-Tenkid* (1970), *Osmanlıca-Türkçe-Uydurmaca* (1970), *Sosyalizm-Marksizim-Komünizm* (1971), *Din-İnkılâp-İrtica* (1971), *Kadın-Aşk-Aile* (1973), *Yazarlar-Sanatçılar-Meşhurlar* (1976), *Eğitim-Gençlik-Üniversite* (1976), *20. Asır-Avrupa ve Biz* (1976). Ders Kitapları: *Cumhuriyet Mekteplerine Millet Alfabesi* (1929), *Cumhuriyet Mekteplerine Alfabe* (1929), *Cumhuriyet Mekteplerine Kıraat* (I-IV, 1929), *Yeni Talebe Mektupları* (1930), *Büyük Mektup Nümuneleri* (1932), *Türk Grameri* (1941), *Dil Bilgisi* (1942), *Fransız Grameri* (1942), *Türkçe İzahlı Fransız Grameri* (1948).

Birinci Kısım

Nihad, vapurun İstanbul'a girişini görmek için, geceleyin uyandı, güverteye çıktı, karnını demir parmaklıklara yaslıyarak, üç senedir hasretini çektiği İstanbul'a gözlerini kırpmadan baktı.

Limanda vapur ilerledikçe, sağ ve sol kıyının taş binaları, üstlerine bulaşan karanlıklardan sıyrılarak, dinç ve siyah gövdeleriyle, ağır ağır kımıldıyor, şişiyor, kabarıyor, gitgide artan bir heybetle yükselerek, ayağa kalkmış gibi, vapura doğru yürüyorlar. İstanbul'un üstünde, Marmara'nın ortasından, Ayastefanos açıklarından beri gözleri çeken bir yangın kızıllığı var; şehrin bütün ışıklarını sünger gibi içen bulut kümeleri alev almış paçavralar gibi kıpkızıl.

Nihad gözlerini süzerek içini çekti. Üç senedenberi karargâhta otururken de, kalkarken de, uyurken de, uyanık iken de gördüğü ve cephede, silâhın tetiğini çekerken parmağa, atlarken bacağa, koşarken ayağa, toprağa yaslanırken başa kuvvet veren bu rüya, artık bitti, çünkü hakikat oluyor. Vapur bile makinesini yavaşlattığı halde, şehrin mıknatısına kapılmış gibi, ileri doğru sessizce, sür'atle kaydı.

Güverte parmaklığının kenarına kollarını çaprazlayarak dayamış, kaputunu omuzuna almış bir binbaşı, sırtını büyüterek iki kolunu da İstanbul'a uzattı ve bağırdı:

- Ah! Kavuşuyoruz!

Ve demirlere sürtünerek Nihad'ın yanına geldi, kendisinden üç rütbe aşağı ihtiyat mülâzımının ellerini sımsıkı yakaladı:

- Biliyor musun Nihad Bey, kaç senedir İstanbul'da değilim? Tam sekiz sene! Dile kolay sekiz sene... Tam sekiz senedir karımı da, çocuklarımı da görmedim. Trablus harbinden Balkan'a, oradan Irak'a, nihayet Çanakkale'ye! vallahi, rabbena hakkı için söylüyorum, şimdi, bu rüya gibi geliyor. İstanbul'a kavuşacağımı çoktandır haritadan silmiştim. Şimdi bile buna inanamıyorum. Düşün, yahu, Nihad Bey, sekiz sene bu be, düşün, beni görünce onların duyacakları sevinci düşün!

Binbaşı kaputunun kollarını bir silindir gibi gözlerinin üstünden geçirdi.

Düdüğün uzun ve keskin bir akisle havada çatlayan sesi, güvertede üstüste, tıklım tıklım yatan binlerce asker başını kımıldatarak boşlukta salladı ve bir câmi halkını secdeden kaldırır gibi çoğunu bir anda yerlerinden oynattı. Kimi bitik, ezgin, kimi yaralı, hasta, kimi üstünde bir iğne ucu beyaz yer kalmamış kanlı sargılar içinde birbirlerine kenetlenen bu insanlardan, biraz kımıldayabilmek için elini, dirseğini, dizini yere dayayarak vücutlarını yukarı almağa çalışanlar olduğu gibi, içlerinde hiç mi hiç kalkamayacaklar da vardı!

Bütün güvertede ilk önce ağır, boğuk, sonra kavî, yüksek bir mırıldanma, binlerce mahmur sesin karışmasından çıkan ahenksiz bir uğultu savruldu.

Nihad, vapurun demir atmağa çalıştığını görünce sabırsızlanarak hemen koştu, üç dört parçalık eşyanın dengini kamaradan çıkardı.

Sirkeci iskelesine ayak basar basmaz, lâhzada bütün İstanbul'u çarçabuk dolaşmak istiyormuş gibi, hızlı hızlı yürüdü, fakat birkaç adım sonra durakladı. Bacakları, üç senelik harp yorgunluğunu birdenbire duymuş, uyuşmuş, askerî külotunun bol havası içinde karıncalanarak, ot gibi sallanıyor, vücudunu taşımıyor, sırtındaki eşyası göğsünü geriye atmış, omuzlarını ileriye fırlatmış; başka bir yük-

müş gibi kafasının ağırlığını duyuyor. Karnı da aç, böyle yol yürümek mümkün değil. Birçok askerler gibi, simitçilerden birine yaklaştı. Bomboş midesinin bir iki lokmaya ihtiyacı var. Yirmidört saattir hiçbir şey yememiş. Simidi ısırırken diş etleri acıdı. Damağı kurumuş, katılaşmış, yer yer çatlamış, simidin tadını hissedemiyor, lokmalar boğazından birer çıra parçası gibi geçiyor. Orada iki halkayı da hemen yedi, bitirdi. Harbin başlangıcından beri, birçok sabahlar cepheden dönenlere taze simit yetiştiren ihtiyar adam, gencin yüzünde bütün dikkatini biriktiriyordu.

Nihad, Babıâli yokuşunu ağır ağır, sallana sallana tırmandı.

Cephede her vakit söylediği bir havayı ıslıkla tutturarak, askerî çadırın içinde gezinir gibi elleri cebinde, başı ve kalpağı biraz öne doğru eğilmiş, adımları gevşek, yorgun ve hafif yürüyor, kundurasının tahta ökçeleri, ıssız Babıâli kaldırımlarına vurdukça, bir çekiç sesiyle ötüyordu. Bu haliyle yersiz-yurtsuz bir serseriden farksız, gecenin tek tük bazı yolcularının şüphesini uyandırıyor.

Üstündeki askerî elbise iyice yıpranmış, ceketinin buruşuk ve bol kolları, çiviye asılı birer kuşak gibi sarkıyor; dört gündür tıraş olmaya da vakit bulamamış, kumral tüyler, yüzünü penbe derisinde çoğalarak çenesini ve yanaklarını bir çuha parçası gibi sıkmıştı, hem azimkâr, hem yorgun, parlak ve süzgün elâ gözleri, ince, kıvrık, düzgün burnu, ensiz, toplu solgun dudaklarıyla güzel bir genç, ama, harp dönüşünün bu sünepeliği içinde, uzaktan çirkin, hatta korkunç görünüyor, polis müteferrikasından[1] sıvışmış bir sabıkalıya benziyordu.

Fatih'e kadar yürüdü.

Müftü hamamında, uzak akrabadan, "teyze" dediği ihtiyar bir kadın var. İstanbul'da olup olacağı bu. Evine gidip

[1] **müteferrika:** Yakalanan her çeşit zanlının ilgili makamlara sevkedilmeden önce karakolda bekletildiği, gözaltında tutulduğu yer.

kalabileceği başka hiç kimse: ne aile, ne akraba, ne arkadaş. Bu ihtiyar teyzenin de hâlâ orada hâlâ sağ olduğuna pek emin değil. Üç senedenberi bu kadından hiç haber almamıştı. Harbe gitmeden evvel Nihad bir pansiyonda oturuyor, iki mektepte hocalık ediyordu. Cephede omuzundan yaralanmış, fırka[1] sertabibinden[2] üç ay izin almıştı. Sakatlığı devam ederse askerlikten ihraç olunacak.

Kemerlerin altından geçerken birdenbire takatten kesildi, yere çöktü, oturuverdi. Bir şilte, bir yastık, bir yorgan öyle gözünde tütüyor ki! Şöyle yorgana sıkı sıkı sarılarak, ağır ağır ısınan, bal gibi yumuşak ve yayvan yatağa vücudu geniş geniş uzatıp gömmek, başı bir sıcak su dumanı gibi ılık, bayıltıcı bir rehavetle saran uykuya kendini vermek, ertesi gün akşama kadar senelerin harp yorgunluğunu birkaç saatte dinlendirmek isteyerek, derin derin, tatlı tatlı, mışıl mışıl uyumak!

Teşrinisâni[3] ortaları. Havada azgın bir yağmura hazırlık var. Karanlık yokuş, yosunlu duvarlarından su sızan bir mahzen gibi nemli. Hafif, ıslak bir rüzgâr, derisinin mesamelerinden[4] geçerek vücudunun içini üşütüyor.

Soğuk almamak için kalktı, yürüdü, sarsak adımlarıyla mahalleye kadar yürüdü. Vücudunun son takati, ona taze bir kuvvet gibi gelmiş, sokağına doğru hamlelerini kolaylaştırıyordu. Fakat, yolun kenarına gizlenmiş bir karaltı, gözlerinin bütün dikkatini çekti: bir karaltı. Hafif rüzgârla sallanan bir pelerin içinde, hareketsiz ve dimdik duran, uzun boylu bir adam. Yüzünün çizgileri değil beyazlığı bile seçilmiyor. Yalnız, pelerin altında kol, şüphe veren bir hareket yaptı.

---

[1] **fırka:** Tümen, siyasî parti, topluluk.

[2] **sertabib:** Başhekim.

[3] **teşrinisâni:** Kasım ayı.

[4] **mesame:** Gözenek

Nihad kısa bir tereddüt ve korku savarak, metin adımlarla yürümüş, karaltı da sindiği yerden çıkmıştı, karşılaştılar.

Gölge sordu:

- Nereye ağabey?

Karşısındakinin bir polis olduğunu farketmeden Nihad kekeledi:

- Evime.. sana.. ne?

Zabıta memurunun kalpağını tanıdıktan sonra kızdı:

- Görüyorsun ki askerim, sırtımda eşya... Burası benim mahallem... Çanakkale'den geliyorum, vapurdan şimdi çıktım... Gaziyim ben.

Polis, şüphenin büyüttüğü gözlerini gençten ayırmayarak, "Ne olursan ol!" gibi omuzlarını silkti, başını sallayarak birdenbire düdük öttürdü.

Köşebaşından ağır ağır bir gölge çıktı ve her adımda tembel tembel sallanarak yaklaştı. Polis bekçiye Nihad'ı göstererek böyle bir adam tanıyıp tanımadığını soruverdi.

Çenesi, burnunun yarısı, kulakları, gocuğunun geniş yakasına saklanmış bekçinin büyük başı, ağır bir taş gibi, yavaş yavaş kımıldayarak, siyah oyuklarında içerlek gözleri sağa sola çevrildi ve hafızasının çektiği zahmet belirdi:

- Aha... dur hele... Sen Hatice Hanımgilin akrabası efendi değil misin?

Nihad, soğuktan ziyade sinirden titreyerek cevap verdi:

- Öyle ya.

Bekçi karışık sesler ve mânâsına intikal mümkün olmayan kalın hecelerle birşeyler söylüyor, hırıldıyordu. Nihad birşey anlamadı:

- Ne diyorsun Hüseyin Ağa anlamıyorum.

- Teyzengilin evinde başka adamlar var.

- Başka adamlar kim?

- Başka adamlar... Ev kiraya gitti. Ev sahabı bekleyecek degül a... Hatice Hanım ölünce evi kiraya verdi.

Bu haber, eteğinden çekilmiş gibi Nihad'ı yarım adım geriye salladı. Onun bu şaşkınlığını gören bekçi, tasasız izah ediyor:

- Haberin yok mu ki... Bir buçuk ay oldu öleli... Cenazesini kaldırmağa para yetmedi de imamla Hacı İbrahim Efendi bir oldular, mazbata[1] yaptılar, eşyasını sattılar... Muhtargillerin de...

Nihad artık bekçiyi işitmeyerek uzun dakika sessiz, hissiz, hareketsiz durdu.

Polis, ağır ağır, biraz evvel sindiği köşeye çekildi; bekçi, yine öyle karışık sesler, birer hırıltıya benzer kesik hecelerle anlaşılmaz cümleler söyledi, belki teselli, belki istihza, belki birşey tavsiye etti; Nihad'ın kımıldamadığını, aldırmadığını görünce ona sırtını çevirerek yürüdü. Ağır gölgesi kararırken sopasının uğultusu, mahallenin kaldırımlarında uzadı.

Nihad, bekçinin ilerledikçe bir kömür parçası kadar ufalan karartısına bakarak, şaşırmaktan içi bir davul gibi uğuldayan ve boşalan sesli başını ağır ağır önüne sarkıtıp, senelerden beri hep apansız, umulmaz, yepyeni vaziyetleri muhakeme etmekten yorulan zihninin muvakkat bir felci içinde, iyice bekledi. Sonu hep müphem istikametlerden hiçbirini tercih etmediği için yürüyemiyordu. Bu saatte kime gidebilir? (Zavallı teyze!) En yakın tanıdığı Cibali'de bir arkadaş: Faik isminde bir genç, babasıyle kulübemsi bir evde oturuyor, Nihad'a yatmak için bir minder verebileceği bile şüpheli. (Harbe gitmezden evvel Nihad zavallı kadına vedâ ederken kurşunî göz kapaklarından ve ucu morarmış burnundan çok yaşayamayacağını anlamamış mıydı?) Belki Faik de o evden taşınmıştır; Cibali'ye kadar git, sonra, yorgun argın sokak ortasında kal, berbat. (Kadıncağız ne zaman ölmüş acaba?) Ama nasıl olsa Faik'in evinde bir... (Artık teyze yok. Zavallı, şu sokaktan kimbilir kaç bin kere

[1] **mazbata:** Zabıt, tutanak.

geçmiştir. Ne garip, şu evler, şu tahta perde, şu sokak, şu köşebaşı feneri, şu arabataşı, hep onu hatırlatıyorlar. Her semte, orada oturan bir tanıdığımızın hüviyeti bulaşır. Sanki bütün buraları onunmuş gibi. Fakat.. bu mülâhazalardan faide ne?) Bu saatte kime gidebilir? Aranınca hafızadan kaçan birkaç dost ismi Nihad'ın zihninden süzülüp geçtiler. Başka? (Teyze'nin eşyasını... fakat bunu bırakalım.) Bir Faik, başka hiç.

Oraya.

Koşuyordu.

Bir yağmur başladı. Gökyüzünün billûr kubbesi çatlıyor; ve cam kırıkları gibi ince, sivri, ufarak, sert yağmur taneleri, kulaklarının ve ensesinin derisine batarak Nihad'ın başını çiziyordu.

Bir aralık durdu ve başını evlere kaldırdı: Pencerelerin mustatil[1] gölgelerinde sarı bir türbe ışığı, bütün evlerde bir türbe sükûnu var. Her müslüman, yatağında bir sandukaya girmiş gibi, sabaha kadar hiç kıvranmadan yatıyor. Ne rahat! Uykulu bir başın yumuşak bir yastıkta sızışı, ne keyf! Aah bir şilte, bir yastık, bir yorgan, işte saadet müsellesinin[2] üç dıl'i![3] Nihad'ın başına hitabeler doluyor. Bağırmalı. "Ey.. -demeli- ey.. ey.. yataklarında.. eyyy İstanbullular! Siz ki..." Ah.. şuura geçince mânâsını kaybeden, söylenecek neler var. "Ey İstanbullular!.. siz bu rahatınızı, benim bu gece, sokak ortasında kalışıma medyunsunuz." Daha birçok şey. Cephede küme küme insanların geride küme küme insanlara tatlı uyku verebilmek için kan akıtmaları. Sebep? Geçelim.

Arkadaşını evinde bulacağına pek emin değil. Fakat vakit geçsin, zararı yok. Bir kere sabahı etmeli. Güneş neler

---

[1] **mustatil:** Dikdörtgen.

[2] **müselles:** Üçlü, üç, üçgen.

[3] **dil':** Kenar.

getirir! Bir kere güneş doğsa, güyâ binlerce insan, bildik bilmedik, tanıdık tanımadık, herkes istikbaline[1] çıkacak:

- İstanbul'u müdafaa edenlerden biri de sen değil misin? Başım üstünde yerin var, dile benden ne dilersen!

Diyecek.

Sonra ma'hûd[2] mısraı hatırladı:

Gün doğmadan meşimei şebden neler doğar!

Söylendi: - Meşimei şebden bir yastıkla bir yorgan doğsun, bu gecelik başka birşey istemem.

Gülümseyerek bir köşeyi döndü.

Tek kanatlı bir kapının önünde durarak, tokmağı üç defa, şiddetle vurduktan sonra vücudunun ağırlığını ona yükleyerek başını koluna dayadı, bekledi. İçinden sayı sayıyordu. Sabırsız bekleyişlerde, bu, âdettir.

Kapı açılsa da, açılmasa da, oraya düşüp kalacak. Fakat iki müjde birden göründü: şafak söküyordu ve kapı açıldı. Arkadaşı Faik'in kanat aralığında bir idare lâmbası tutan eli, entarisinin bol kolundan çıkarak sallanıyor ve burnunda, hâlâ kaçmamış bir uykunun horultuları ötüyordu: "Kim o?" dedi.

Nihad kapıyı iterek içeriye girdi, eşyasını sırtından yere atarak geçici ve hastalıklı bir sevinçle güldü:

- Tanrı misafiri!

Bakıştılar.

Faik'in gözlerinden fışkıran suallere, Nihad iki kelime ile cevap verdi:

- Cepheden geliyorum.

*
* *

Ne kadar uyuduğunu bilmiyor.

---

[1] **istikbal:** Gelecek zaman.

[2] **ma'hûd:** Bilinen, sözü geçen.

Faik, elinde bir lâmba ile odaya girerken onu uykudan uyandırdı:

- Daha yat istersen... Rahat et, Nihad! diyordu.

- Elindeki lâmba nedir? Daha sabah olmadı mı?

Faik güldü:

- Sabah oldu, öğle oldu, ikindi oldu, akşam oldu, şimdi de gece!

Nihad yataktan fırladı:

- Aman sus? Ben oniki saattir uyku mu çekiyorum?

- Tabiî... Harpteki uykusuzlukların acısını çıkarıyorsun. Allah aşkına yat! Rahatsız olma.

Arkadaşının dışarı çıktığını görünce Nihad kalktı, en çok merak ettiği şeyi görmek için aynaya koştu, yüzüne baktı. Kendi kendisine bu kadar az benzediğini hiç hatırlamıyordu. İki gün evvelki Nihad'la o günkü arasında bir baba-oğul farkı vardı. Odaya giren Faik, arkadaşının telâşına gülüyordu.

- Harpten, damad bey gibi sinek kaydı traşla dönülmez ya, elbette sakalın uzayacak. Sıcak su hazırladım. Evvelâ yıkan, sonra ustura ile vech-i dilârânı[1] bir kazı. İstersen traş olma, sakal koyver gitsin, yakışmaz değil ha... Çayın suyunu üç defa tazeledim, demleniyor. Yemekten evvel bir bardak içersin tabiî... Bilirsin ya, ben açlığa dayanamam, babamla yemek yedik. Tepsi hazır. Seni bekliyor. Evvelâ yıkan, sonra üstünü değiş, çamaşırların kurusun, çayını iç, yemeğini ye, çene atalım.

Bütün bu işlerin hepsi yapıldı.

İki arkadaş, yatağın içine kuruldular; bazı unutulmayan hatıralardan biri yerine geçen uzun, candan bir muhabbetle konuşmaya başladılar. Nihad herşeyi anlattı, cepheyi, omuzundan kurşunu yiyip sipere yuvarlanışını, ameliyat oluşunu, hastahanede geçen günleri, vapur seyahatini, simitçiyi, yolları, polisin verdiği korkuyu, bekçinin kara

[1] **vech-i dilârâ:** Gönül okşayan yüz.

haberini, hepsini anlattı, birdenbire canlanan binlerce teferruat ve diline gelen tatlı bir talâkatla[1] bütün yüreğini boşalttı. Söylüyordu:

- Halimi görüyorsun ya. Şüphesiz İstanbul'un en talihsiz bir dilenci çocuğunun bile barınacak yeri vardır. Dün akşamki vaziyete göre benim için sokakta yürümek bile yasak. Polis ağabeyler, adamı çeviriyorlar.

- İdare-i örfîye[2] var.

- Bu aklıma gelmedi. Polise fena içerledim. Sonra o kara haber?

Başını sallıyor, "müthiş.. müthiş..." diyor, isteksiz bir neşe ile sözünü tamamlıyordu:

- Aydan düşseydim, bu kadar sersemlemezdim!

Coştu:

- İstanbul'a adım atıncaya kadar ümitle dolu bir adamdım. Dosdoğru teyzemin evine gidecektim, iyi kötü barınacak bir yer... Sonra, hemen daire daire, yazıhane yazıhane dolaşarak kendime bir iş arayacaktım; malûm ya, bu neslin gençleri, pek mütevekkiliz[3]; bir lokma bir hırkaya razıyız; en küçük maaşı hor görmemeye karar vermiştim. Sonra.. serde gazilik de var... Belki hükûmet de yardım eder, etmesi lâzım gelir... Sokakta kalmayacağıma emindim. Vakıa, henüz iş aramağa çıkmadım, fakat, şimdi kendimi ümitsiz buluyorum. İçimdeki o şair ses, fena şeyler söylüyor.

Faik, samimî bir can sıkıntısı ile, sol avucunu havada silkeledi:

- Tuh.. üç gün evvel olsaydı, ben sana ufak bir iş bulurdum. Bizim vilâyette bir mukayyed[4] arıyorlardı. Gazetelere ilân verdiler, kaç kişi müracaat etse beğenirsin, iki günde

---

[1] **talâkat:** Dil açıklığı, düzgün sözlülük; güleryüzlülük.

[2] **İdare-i örfîye:** Sıkı yönetim.

[3] **mütevekkil:** Kadere boyun eğen.

[4] **mukayyed:** Kayıtlı, bağlı, bağlanmış.

yüzdoksan! iki günde, düşün bir kere! Mamafih sen olsaydın, babamla ben bir kolayına bakardık, şimdi iş işten geçti.

Faik biraz düşündü:

- Berbat vaziyet be Nihad! Babamla benim altışar yüz maaşı aslîmiz[1] var, çoluğumuz, çocuğumuz yok, şu kulübede oturuyor, yine geçinemiyoruz. Bizim evin üst katı boşaldı. Vallahi.. bir keçe parçası bulamazsın. Çerçevelerin üstüne taktığımız havlulara varıncaya kadar sattık. Eskiden kapıdan geçen yahudiyi gizlice içeriye alır, komşulardan utanırdık, şimdi herif, yemek odasının penceresinden damlıyor, bar bar bağırıyor: "Fayığ Bey! Fayığ Bey! Musa Baba geldi... Yok mu bir ceket, yelek, pantolon?" diyor. Bu istintak[2] her gün mü, her gün! Mahalleliye rezil oluyorum, zaten benim sandıkların dibine darı eken o yahudidir. Verdiği para da işe yarasa... Bir takım elbiseye evvelâ iki mecidiye teklif ediyor, "Yahu, utan, ben kostümümü kalantor zamanımda otuzbeş liraya yaptırdım. Safi yün!" diye nutka başlıyorum, saatlerce çene çalıyorum. Musa Baba'nın gözleri yumuşuyor, insafa gelmiş gibi görünüyor, hep "Doğrudur, hakkın var..." diyor, sonunda, sırtımı okşayarak! "Peki.. peki.. dediğin olsun, iki mecidiye bir çeyrek verdim!" deyip çıkıyor. Böyle üç takım elbisemi alıp gitti ki bana geri getirse her birini sekiz liraya geri alırım!

Faik böyle birçok satış maceralarını anlattı, ma'hûd sefâlet hikâyeleri. Gece yarısından sonraya kadar, zamanın adımlarını işitmeden, konuştular. Nihad, erken kalkabilmek için yattı: Nedense güneşten birçok şeyler bekliyordu.

Fakat arkadaşı odadan çıktıktan sonra, Nihad uyuyumadı. İstanbul'un kendisine hazırladığı talihin korkunç ve güzel binlerce ihtimallerini zihninden geçiriyordu. Belki, eski muallimliği gibi, iyi bir iş bulacak, hayatı için tasarla-

---

[1] **maaşı aslî:** Devlet dairelerinde çalışan memurların, yükselmeye temel olan her aşaması.

[2] **istintak:** Sorguya çekme, sorular sorma, sorgu.

dığı âkılâne[1] programa ciddî bir muvaffakiyetle başlayacaktı; ayda yirmi yirmibeş lira.. fazla istemiyordu. Belki, araya taraya daha mükemmel bir fırsat yakalayacaktı. Harp onu teşebbüse alıştırmıştı. Mücadeleden korkmuyordu; İngilizlerle döğüştüğü gibi sefaletle de boğuşabilirdi; en uzak fırsatları sezecek kadar hassasiyeti vardı. Fakat.. belki de, bu didişmelerin sonunda, hayat kavgasından mükemmel bir dayak yiyerek çıkacaktı.

Bu itişmenin bazı anlarını düşündükçe şakaklarını kızgın bir nöbet sıkıyordu. Uyku arasında içki içmiş bir adam gibi susadı, yataktan kalktı, kibrit kutusunu eline alarak, taşlığı geçti, karşıki yemek odasına yürüdü. Arkadaşı ile babası orada yatıyorlardı. Onları uyandırmadan içeri girmek istedi. Karanlıkta yavaşça, kapıyı aralık etti, odaya gevşek bir adım atarak, hemen kibrit çaktı. Fakat gördüğü manzara onu şaşırtmıştı: Faik'le babası uzun ve alçak bir minderin üstünde sırtlarına paltolarını giymiş, ayak ayağa uyuyorlardı. Kibritin cılız ışığında titreyen bu hazin manzara çarçabuk karardı, Nihad, hemen dışarı çıktı ve dehşete düşen bir adam gibi başını avuçladı: Yarabbi! demek iki gecedir, Faik'le babası, bir arkadaş hatırı için yataksız uyuyorlar, demek başka yatakları yok, yahut Musa Baba'ya verilmişti! Nihad daha müthiş şeyler düşündü: Belki de baba-oğul yiyeceklerini de Nihad'a terketmişlerdi!

Sabaha kadar uyuyumadı ve şafak sökerken Faik'e bol teşekkürlerle dolu bir kâğıt bırakarak iki gün evvelki cephe dönüşü kıyafeti ile sokağa fırladı. Güneşten birçok şeyler bekliyordu.

Saat ona kadar sokaklarda gezdi. Onbire kadar Maarif Nezareti'nin karanlık dehlizlerinde müdiri umûmîyi[2] bekledi. Az maaşlı bir derse razıydı. Eski muallimliğinin

---

[1] **âkılâne:** Akıllı bir kimseye yakışır, akıllıca.

[2] **müdiri umûmî:** Genel müdür.

kendisine iade edileceğini umamıyordu. Hem de müdiri umûmî değişmiş, onu tanımayacak.

Büyük Maarif memuru geldi, kendisini daha kapı eşiğinde yakalayan iki yaşlı adam ve bir genç kadınla görüştü. Mânâsı anlaşılmayan birkaç kuru hareketle başını sallayarak onlara kat'î şeyler söyledi, içeri girdi ve Nihad'ı yanına kabul etti.

Genç ihtiyat zabiti, kirli potinleri ile odanın temiz ve parlak halısına ayağını atmak cesaretinden mahrum, paravanın yanında, ayakta duruyor, âmirinden gözlerini ayırmıyordu.

Müdür, koltuğuna oturdu; kolalı, sert, beyaz kolluklarını baş parmaklarının mafsallarıyla içeriye bükerek dirseklerini masaya koydu, bol bir uykudan sonra nefis kahvaltısını bitirmiş, sımsıkı giyinmiş, ayaklarını ıslatmadan sıcacık odasına gelmiş, rahat, kaygısız bir adamın cevval bakışlarıyla Nihad'ı süzdü. Genç söze başlarken telefon çaldı. Müdiri umûmî, âlet elinde, gülerek söylüyordu:

- Var, var ama... Kabataş! mahdum beye uzak gelir... Tramvay parası falan da verecek, yazık.. yarın bana uğrasın, Vefa Sultanîsi'nde bir münhal[1] olacak, oraya yaparım. Haftada on saat... Kolay! Estağfurullah, Paşa Hazretlerine arzı hürmet ederim... Estağfurullah.. evet yarın.. öğleden evvel, sonra da... Estağfurullah... Paşa Hazretlerine hürmeti mahsusam[2] var... Evet, evet, evet, evet, oniki.. tamam.. estağfurullah.. peki.. haber yollarım, estağfurullah.

Büyük memur telefonu kapadı. Nihad'a doğru dönerken odaya iki genç kadın giriverdi. Bunlar müdiri umûmîye doğru güler yüzle birkaç adım atarlarken de ayağa kalktı, hükûmet adamlarının yapmacık nezaketiyle yer gösterdi.

Kadınlar oturur oturmaz, müdiri umûmî çekmecesinden büyücek bir kâğıt çekti:

---

[1] **münhal:** Boş kalan, açık olan.

[2] **hürmeti mahsusa:** Özel saygı.

- Hemşire hanımefendi, şimdilik Aksaray'a... Oradan başka yerde piyano dersi yok!

Genç kadınlar, sevinçle soruyorlardı:

- O mektebin piyanosu yok diyorlar efendim.

- Yoksa göndeririz. Fransızlardan altı piyano daha kalmıştı. Mekteplere dağıtıyoruz. Maaş iyidir. Mümkün olursa ben hemşire hanımefendiyi daha yakına da tayin ederim. Teşrif mi? Erken değil mi? Estağfurullah... Size karşı vazifem...

Müdiri umûmî, siyah redingotunu daraltan fazla bir inhina[1] ile eğildi, kalktı, genç kadınların yüzüne mânâlı bir bakışla bakarak tekrarladı:

- Size karşı vazifem.

Onlar çıktılar.

Fakat müdiri umûmînin Nihad'a çevrilen yüzü ansızın ciddîleşmişti. Ağırlaşan sesi soruyordu:

- Nedir efendim? Siz ne istiyorsunuz?

Nihad birdenbire sesinin perdesini bulamadı. Kekeliyordu. Öksürdü:

- Bendeniz.. eskiden muallimdim.. üç sene evvel.. muallimdim.. Sultâni[2] muallimi... Sonra.. cepheye gittim.. Çanakkale'ye... Ondan evvel biraz Anadolu'da...

Müdür, Nihad'ın sözünü kesti:

- Peki efendim, tercümei hâl sonraya... Ne istiyorsunuz?

Genç ihtiyat zabitinin sustuğunu görünce ilâve etti:

- Muallimlik değil mi?

Nihad, kan dolan başıyla tasdik etti.

Müdür başını çevirdi, pencerelerden dışarı bakar gibi iki-üç dakika geçirdi, bir-iki derin nefes aldı, Nihad'a bakmadan başka birine söz söylüyor gibi cevap verdi:

- Münhal yok.

---

[1] **inhina:** Eğilme, bükülme, alçalıp yükselme.

[2] **sultâni:** Eskiden bugünkü liseye denk gelen resmi okullara verilen ad.

Sonra önündeki evrakla meşgul oldu.

Genç ihtiyat zabiti, bu ziyadece kesip atma cevap karşısında kararsızlığa düştü: Geri dönüp dışarı çıkmak lâzımdı. Odada kalıp da bir şeyler de söylemek istiyordu. Ama ne? Birdenbire bulamadı.

Onun tereddüdünü gören memur başını kaldırarak, daha ciddî bir sesle sordu:

- Hem siz orduda değil misiniz?

- Evet... Fakat.. yaralandım... Mezuniyet aldım... İhraç edileceğim.

- Henüz ihraç edilmediniz.

- Fırka sertabibinin raporu var, ihraç edileceğim efendim. Edilmiş sayılırım.

- Hem edileceğim, hem edilmiş sayılırım diyorsunuz. Bir muallim olduğunuzu unutuyor musunuz? Cümlenizde tezat var.

- Efendim, raporum var, arzedeyim...

Nihad titreyen ellerini ceketinin koynuna uzatırken müdiri umûmî, beyaz ve temiz parmaklarıyla yeniden kat'î bir tavır yaptı:

- Yorulmayınız... Bugün münhal yok... Arasıra uğrar, kaleme sorarsınız, anladınız mı?.. münhal yok!

- Beyefendi, düşününüz ki.. cepheden geliyorum... Yaralandım... Yani gaziyim... Vaziyetim...

- Efendim, hep gaziyiz... Cephede vazifenizi yapmışsınız bana ne? Lâkırdıyı fazla uzatıyorsunuz, münhal yok, diyorum!

Büyük memur, bazı insanlara karşı bu cümleyi telâffuza çok alışmış gibi, dudaklarının mihaniki[1] bir hareketiyle tekrar etti.

- Münhal yok!

Ve hademeyi çağırmak için zile bastı.

---

[1] **mihaniki:** Düşünmeden, yalnızca alışkanlığın verdiği kolaylıkla veya yalnız kasların hareketiyle yapılan iş.

Bu sefer, eni konu, Nihad'a odadan çıkmak düşüyordu.

Merdivenleri inerken, bu münasebetsiz adama kuvvetli cevaplar veremeyişine çok canı sıkıldı. Geriye dönüp onun karşısına tekrar çıkmak, ümitsiz bir insanın bütün cür'etiyle, suratına en ağır sözleri haykırmak iştiyakı[1], yüreğini yaktı. Fakat bu arzunın âdi bir zaaf olduğunu çarçabuk anlayarak, nezaretten çıktı; ancak, müdiri umûmîyi hayalen karşısına çekip ona içinden uzun bir nutuk irâd etmek zevkine yenilmişti. Nereye gideceğini bilmeden caddeyi inerken, derin bir kinden gelen kuvvetli bir talâkatla, büyük maarif memuruna içinden hakaretler savuruyor, o kadar mükemmel sözler buluyordu ki, bunları onun yüzüne söylemediğine birkaç kere üzüldü, nihayet bir mektup yazabileceğini düşünerek bu endişeden silkindi.

Farkında olmadan Ayasofya'ya kadar yürümüştü. Adliye binası, gözünün önüne çıktı: içinde bir memuriyet ümidi sıçradı. Muhakemeye lüzum görmeden binaya girdi, sicil müdiriyetine kadar gitti, fakat yüzlerce iltimassız talibin müracaatlarına sed çekmek için duvara asılan o ma'hûd kâğıtlardan birini okudu: "Münhal bulunmadığından beyhûde müraccatların hiçbir..."

Bir istihza ile kendi kendine emir verdi: "yüz geri dön!" Sükûtu hayâle alışkındı, izzeti nefsine dokunulmazsa, ruhunda her belâya tahammül sebatı var. Küçücük yaşından beri, çilenin her türlüsünü çekmişti. Hattâ pek güç vaziyetlerde kalarak talihiyle itişmekten hoşlandığı da olurdu. Böyle, onüç-ondört yaşında iken bile, birçok defalar, korkunç vaziyetlerde kalmış, iradî[2] bir hamle ile hepsinden yakayı kurtarmıştı.

Şimdi, bu günün nasıl biteceğini kendi de merak ediyor. İş aramak? İyi. Fakat bulsa da, bulmasa da gece nerede yatacak, Faik'e tekrar gidebilir mi? hayır. Yalnız.. muallimlik

---

[1] **iştiyak:** Derin özlem, hasret, şiddetli arzu.

[2] **iradî:** İsteyerek, bilrek yapma, ihtiyârî.

veya memuriyet bulsaydı, eski pansiyonuna giderek bir ay borçla orada kalabileceğini umuyor; madama işsiz olmadığını isbat etmek şartıyla!

Öyleyse, akşama kadar, yüz yere uğrayarak iş aramak lâzım, muhakkak!.. Resmî daire, tüccar yazıhanesi, mağaza, şu, bu, ne olursa olsun!

Bu ihtiyacı bütün şiddetiyle duydukça, iradesi şahlanıyor, en kuvvetli hamlelere istidat kazanıyordu.

Kararını verdi. Binbirdirek'ten, Nafia[1] binasına kadar yürüdü. Nezaretin merdivenlerini tereddütsüz çıktı, fakat memurîn idaresinin kapısında cesareti boşaldı. Müdür yokmuş. Kaleme girmek icabediyor. Beş-on kişinin içinde? Güç. Mümeyyizin[2] kulağına da fısıldasa, etrafındakiler meseleyi yine anlarlar.

Odacı, tecrübeli gözlerle ona bakıyordu. Bu bakış, onu çabuk harekete getirdi. Ve odaya gitti.

Büyük bir kalemdi; birçok masalar boş. Oda yine çok dumanlı, çok sıcak. Mümeyyiz masasında sarı sakallı, gözlüklü bir adam oturuyor. Sakallı, fakat ihtiyar değil. Müşfik muamele edeceği şüpheli. Gözlük, yüzüne fazla sertlik veriyor. Nihad'ın kendisine yaklaştığını gördüğü halde bile başını kaldırmıyor, kâğıt okuyor, canı sıkılmış, kızmış görünüyor, arasıra gözlerini tavana kaldırarak birşey hatırlamaya çalışan insanların zihnî cehdini gösteriyor.

Nihad masanın önüne geldiği zaman da, mümeyyiz, ona bakmadı. Hep kâğıt okuyordu. Genç adam, bu kıraatin sonunu bekledi, fakat kulaklarına kadar kızararak.

Mümeyyiz kâğıdı okuduktan sonra da, Nihad'a ehemmiyet vermek istemiyor gibiydi; genç adam, titrek bir "efendim" ile başladı:

- Acaba.. nezaretin bir memura...

Mümeyyiz sözünü kesti:

---

[1] **Nafia:** Bayındırlık Bakanlığı.

[2] **mümeyyiz:** Bir dâirede yazıcıların yazdığı yazıları düzelten kâtip.

- Gazetedeki ilân üzerine mi geliyorsunuz?

- Gezeteye ilân verildiğini bilmiyordum, tesadüfen...

- Peki! peki! Demek tesadüf... Maaş sekiz yüz... Zammı da var... Fakat Nazır Paşa bu iş ile kendisi uğraşıyor... Şuraya oturun, hemen tercümei hâlinizi yazın... Paşa Hazretleri görecektir. Müracaat edenlere hep böyle yapıyoruz... Oturun, oturun, haydi.. başlayın yazmağa.

Nihad'ın şaşırdığını görünce, bariz bir istihfafla ilâve etti:

- Evet, hususî hayatınızdan da bahsedin. Paşa böyle istiyor. Biz de anlamadık ama, öyle işte... Kendisi tayin edecek. Maaş sekiz yüz.. anladınız ya.

Nihad, sevinerek, titreyerek, sendeleyerek mümeyyizin gösterdiği masaya yürüdü, koltuğun yumuşak minderine yerleşti.

Mümeyyiz, daima aynı istihfafla, yüzünü buruşturarak, acele acele söylüyordu:

- Haydi, yazın... Müracaat az.. belki de işiniz olur... Hususî hayatınızdan da bahsedeceksiniz. Paşa böyle istiyor... Maaş sekiz yüz!

İlâve etti:

- Zammı da var. İşte size bir kâğıt.

Nihad, etrafa bakarak düşünüyordu. Böyle, sıcak kalem odasına sabahları gelmek, böyle, yumuşak bir koltuk minderine oturmak, böyle çamura batmadan, koşmadan, soğuktan donmadan, vücudu yormadan, rahat rahat yazı yazmak, ne güzel şey! Vaktiyle memuriyetin aleyhinde fikirler taşımış olmasına bile kızıyordu.

Tercümei hâl yazmak mı? Fakat bu, pek uzun sürebilir; hayatı binlerce vekâyi[1] ile dolu. Hangisini seçecek? Nereden başlayacak? Sordu:

- Uzun mu olsun?

---

[1] **vekâyi:** Olaylar, hadiseler, vakalar.

- Orta, Paşa Hazretleri, talibin hüviyetini anlamak istiyorlar. Bizzat tayin edecekler... Hususî hayatınızdan da bahsedin...

Nihad yazı yazmağa idmanlıydı. Çabuk ve selîs[1] yazmağa da muktedir, fakat, "Paşa Hazretleri"nin beğeneceği üslûbun resmî mi, samimî mi olabileceğini kestiremiyordu. Mümeyyize yeni bir sual sormaktan da çekinerek, ikinci üslûbu tercih edip, yazdı:

"İstanbulluyum. 313'de doğdum. Pederim Divânı Muhasebat azâsındandır. Validemle birlikte, her ikisi de, beni oniki yaşımda öksüz bıraktılar. Darüşşafaka'da okudum. Sonra bir aralık Darülfünûn'a devam ettim. Edebiyat şubesinde idim. Muallimliğim de vardı. Pansiyonda oturuyor, hayatımı kendim kazanıyor, daha iyi bir istikbale hazırlanıyordum. Harp çıktı. Hizmeti maksuraya[2] tâbi olduğum için talimgâha sevkedildim. Bir sene Kafkas cephesinde harbettim, yaralandım, İstanbul'a uğramadan Çanakkale'ye götürüldüm. Üç defa ateşe girdim. Son taarruzda omuzumdan yaralandım. Karargâhın hastahanesinde ameliyat oldum. Fakat sertabib ihracımı yazdı. Muamele görüyor. Omuzumda sakatlık var. Orduya yaramayacağım. Evvelki gece İstanbul'a geldim. Buzlu rüzgârların içinde karanlıkta, soğuktan ve açlıktan titreyerek mahalleme koştum. İhtiyar Teyzemden başka, evine gidebileceğim hiç kimsem yoktu, onun vefatı haberini alarak sokakta kaldım. Ancak memlekete hizmet mecburiyetiyle, tabiî hayatım, fena arızalara uğradı ve beni açıkta bıraktı. Deruhte edebileceğim her vazifeyi derin bir ciddiyet, sadakat, hattâ mükemmeliyetle yapabileceğime kâniyim. Tarafı Devletlerinden lehimde verilecek bir karar, beni me'yusların korkunç teşebbüslerin-

---

[1] **selîs:** Düzgün, akıcı.

[2] **Hizmeti Maksura:** Birinci Dünya Savaşı sırasında yedek subay ihtiyacına binaen çıkartılan kanun.

den kurtaracaktır. Yalnız bu memuriyet için değil, hayatım için de emir, irade, ferman sizindir!"

Kâğıdı mümeyyize uzatarak ve tesirini evvelâ bu zatın yüzünde görebilmek için, bütün dikkatile ona baktı.

Kalem Âmiri, Nihad'ın tercüme-i hâlini bir elinin iki parmağı arasında bir sigara gibi hafif tutuyordu; gözleri satırlar üzerinde gezinirken sol yanağı üç kere sinirli bir takallusla kasılıp açıldı. Eskisinden fazla yutkunuyor, dudaklarını yalıyordu. Nihad düşündü:

- Az sonra yemek tatili. Belki de adamcağız yemeğe gidecek, onu düşünüyor ve okuduğunu anlamıyor.

Fakat, mümeyyiz beşinci satırlara gelince, birdenbire başını kaldırarak şaşırtan bir hayretle sordu:

- Ay siz, Darüşşafaka ile Darülfünûn'dan başka mektebe gitmediniz mi?

- Anlamadım efendim?

- Yalnız Darüşşafaka ile Darulfünûn'da mı okudunuz?

- Evet efendim, bu iki mektepten sonra gidilecek mektep kalmıyor ki... Fakat, arzediyorum ya, talih değişti, askere alındık, Dârülfünûn'dan...

Mümeyyiz keskin çatılmış kaşlarıyla, gözlüğünü titreterek başını salladı:

- Anladım efendim, demek başka mektebe gitmediniz?

- Hayır efendim.

Mümeyyiz, kâğıdı Nihad'a uzatarak ciddî yüzünde iğreti gibi duran sun'î bir gülümsemeyle beyan etti:

- Talebiniz şayan-ı kabul[1] değil.

Nihad'ın boğazına kaçan titrek sesi çıktı:

- Neden beyefendi?

Mümeyyiz ayağa kalktı, artık vazifesini bitirmiş de öğle tatiline tamamiyle hak kazanmış bir adam huzuruyla, rahat rahat ceketinin düğmelerini iliklerken cevap verdi:

---

[1] **şayan-ı kabul:** Kabule değer.

- Gazeteleri okumamışsınız. Bir mühendis arıyoruz. Mösyö "Höknen," Anadolu şimendifer kumpanyasına altı mühendis muavini istedi. Paşa hazretleriyle konuşmuşlar, maaşını biz vereceğiz, gazetelere ilân ettik. Ben sizi mühendis zannettim. Yoksa zahmet ettirmezdim...

Nihad mümeyyize bakakaldı. Onun uzattığı kâğıdı aldı, şaşırarak bir mendil gibi pantolonunun cebine soktu, "Ya... Acaip... Teşekkür ederim..." gibi şaşkınlığını artıran kesik heceler telâffuz ederek odanın kapısına yürüdü. Kalemdekilerin dikkatli bakışlarıyla kendisini takip ettiklerini anlıyordu, büsbütün şaşırdı; kapıyı açmak istiyor, fakat bir türlü topuzu bulamıyordu.

Arkasından bir ses bağırdı:

- Yanlış efendim! Orası evrak dolabı... Kapı sol tarafınızda!

"Mahzun gönül! Sükût et! Güneş bulutların arasında da neşr-i envâr[1] eder. Senin bahtın da herkesin bahtı gibidir: Her hayatta fırtına saatleri, kederli, mazlum günler olmak gerek!"

Bir İngiliz şairinin bu beyitlerini, ondört yaşından beri, her kederli, mazlum gününde hatırlamıştı. Bâbıâli yokuşundan aşağı, iradesiz kayarken, yine bu nasihatı hatırından geçiriyordu. Sonra, birdenbire, bu İngiliz şairin bir lord olduğu hatırına geldi ve onu güldürdü: "Büyük malikânelerde böyle mısralar yazılır!" dedi. Bir malikâne değil, şöyle, yarım saat yorgun dizlerini uzatabilecek bir oda olsa, önüne sıcak bir bardak çayla yarım fırancala koysalar, Nihad yazacağı şeyleri pekiyi biliyordu.

Yorgunluk, açlık, üst üste üç muvaffakiyetsizlik, izzet-i nefsin vuruluşu onu birdenbire zaafa düşürdü. Artık, hiçbir yere uğrayacak bir halde değildi. Tenha sokaklara saptı.

---

[1] **neşr-i envâr:** Işığın yayılması.

Duyûn-ı Umûmiye[1]'nin arkasından yeni postahaneye kadar, ağır ağır, askerî adımları unutmuş gibi sendeliyerek iniyor. Aciz anlarında, ruhunu sık sık yakalayan derin yeis, hiç sevmediği miskin ve karanlık bir hassasiyet, benliğine çöktü. Böyle zamanlarda, hiçbir şeyi muhakeme edemez, mantığı dağılır gider. Gözleri kararır, kulakları uğuldar, etrafında ışıklar, çizgiler ve sesler, birdenbire silinip gaip olarak, onun dışarı dünya ile alâkasını keserler; o zaman, kızgın kafasının içinde, çığırından çıkmış binlerce duygunun, intibaın köpürdüklerini, kaynadıklarını ve hiçbir yere boşalamadıkları için beynini yaktıklarını, şakaklarını kızarttıklarını hissederdi. Bu nöbet berbat. O zaman, adalelerinin tamamiyle kansız kalmış gibi çekilerek bütün kemiklerine bez parçaları gibi dolandığını duyar, o zaman ayaklarının yeryüzünden tamamiyle kesildiği vehmine düşerdi; eğer kendisini yıldızlardan birinde farzederek bir an için, şairane ve gülünç bir hayal içinde avutmazsa bu nöbetinin onu yatağa sermesi de mümkün, çok defa vakidir.

Bir çeşmenin önünden geçerken, başındaki hummayı gidermek için yüzünü yıkamayı akıl etti ve yanılmadığını anladı: Soğuk su damlaları, yüzünde bir fırça sertliğiyle yürüyerek onu diriltti. Son bir hamle daha yapmaya takati var, fakat resmî dairade değil, tüccar yazıhanelerinde.

Rastgele, postahane karşısındaki hanlardan birine daldı, merdivenleri çıktı, kapısının yaftalarına bakmadan, rastgele bir odaya girdi.

Fakat, kapıdan içeri ilk adımını atınca, birdenbire cesareti kırıldı. Bir koltukta, çok mükellef giyinmiş ve çok güzel bir kadın oturuyor. Karşısında, uzakta, bir kanapeye zayıf, uzun boylu bir adam uzanmış. Gizli konuşurlarken hemen susmuş gibiydiler ve Nihad'a sert bir dikkatle baktılar.

---

[1] **Duyûn-ı Umûmiye:** Osmanlı İmparatorluğunun dış borçları ve bunların tasfiyesi için kurulan idare.

Genç ihtiyat zabiti, odanın ortasına kadar yürüdükten sonra, insiyakî[1] bir hareketle, iki adım da geri çekildi, hiçbir şey söylemedi.

Kanapeye uzanmış erkek, yerinden kımıldamadan, sordu:

- Ne istiyorsunuz?

Nihad, oradan çabuk çıkmak ihtiyacıyla talebini kısaltı:

- Çanakkale'den yeni geldim, gazi ihtiyat zabitiyim, ordudan çıkacağım. Bir iş arıyorum.

Erkek, yerinden hiç kımıldamadan soruyordu:

- Ne işi?

Nihad düşünmeden cevap verdi:

- Ne olursa!

- Usul defteri, muhasebe falan biliyor musunuz?

- Mektepte okuduk ama...

- Bankada, yazıhanede falan çalıştınız mı?

- Hayır.

- Gümrük işlerinden anlar mısınız?

- Hayır, fakat...

- Fakat?

- Öğrenirim.

- Kimden?

- Kimden olursa, harpler bizi teşebbüse alıştırdı. Gazi olduğumu arzetmiştim.

- Gazilik mazilik o kadar mühim değil. Piyasa hakkında fikriniz var mı?

Nihad buna bir cevap araştırırken, gözleri kadının bakışlarıyla karşılaştı: Güzel mahluk, hiç kırpışmayan uzun kirpikleri, balmumu gibi yuvarlak, büyük, siyah gözleriyle, ona, kuvvetli bakıyor.

---

[1] **insiyakî:** İçgüdüsel.

Telefon zili. Erkek zahmetli bir hareketle yerinden kalkarak âleti eline aldı:

- Saydın mı? Tam bin sandık olacak. İkibin beşyüz lira ver, ben şimdi geliyorum.

Sonra kadına döndü:

- Sen beni bekle, onbeş dakikaya kadar gelirim. Lüzumsuz biri içeri girerse benim gelmiyeceğimi söylersin.

Nihad'ın yüzüne bakmadan odadan çıktı. Genç adam da, orada bir saniye daha kalmanın azabından kurtulmak isteyerek, oda kapısına doğru yürüyordu. Kadının sesi, bir fiske ile titreyen maden tel gibi öttü:

- Biraz durunuz!

Nihad kımıldamadı, kadına döndü.

O, daima, kırpışmayan uzun kirpiklerinin arasındaki yuvarlak ve parlak, etrafı hafif bir sürme yüzüğüyle çevrilmiş, siyah gözlerini gençten ayırmayarak, titrek, başkalarınınkine pek az benzeyen sesiyle sordu:

- Tahsiliniz iyi midir?

Nihad, bu yuvarlak gözlerin kuvvetli ışığına kendi gözlerini kaptırmış, galeyan içinde cevap verdi:

- Zannederim.

- Fransızca bilir misiniz?

- Bilirim.

Kadın, ona doğru, başını iki defa hafifçe sallayarak daha yavaş sesle devam etti:

- Beyoğlu'nda bir "Mir" terzihanesi var, hatırlıyor musunuz?

- Evet hanımefendi.

- Onun karşısında bir "Savva" oteli var, o oteli de geçiniz, beyaz yeni bir apartman yapıldı. Yarın sabah, saat onbire doğru, oraya, üç numaraya bir kere geliniz. Biz orada otururuz. Deminki zat zevcimdir. Bir de kız çocuğumuz var, ona bir muallim arıyorduk, fakat zevcimin aklına gelmedi. Siz bu vazifeyi belki yapabilirsiniz, değil mi?

Nihad, gururla sevincin garip karışıklığı içinde cevap verdi:

- Şüphe mi var? Zaten muallimdim.

- Eh pekâlâ, yarın bir kere bize uğrayınız bakalım, ben bu akşam zevcimle görüşür size kararımızı bildiririm.

Kadın elini uzattı. Hiç buruşmayan yüzünde bir tebessüm gözüküp geçti. Kirpikleri hâlâ kırpışmıyor, gözleri hâlâ, kuvvetli bir ışıkla parlayarak yusyuvarlak hareketsiz duruyordu.

Nihad uzatılan eli kuvvetle sıktı.

Hanın merdivenlerini yeni bir ümidin verdiği cevvaliyetle[1] inerken, genzinde hafif bir lavanta ve kadın vücudu kokusu duymuştu. Bu koku gençliğinin bin iştiyakını bir anda kaynattı, afyon zerreleri gibi, dimağına vurdu ve başının karanlıklarında yakın ve uzak ümitler kımıldattı...

İngiliz şairinin mısraları yine şuuruna çıkıyordu:

"Mahzun gönül! Sükût et! Güneş bulutlar arasında da neşr-i envar eder. Şikâyeti bırak! Senin bahtın da herkesin bahtı gibidir: Her hayatta fırtına saatleri, kederli, mazlum günler olmak gerek!"

Bu mısraları birkaç kere tekrarladı, sonra, muhayyilesinden, Beyoğlu caddesinin bir panoramasını geçirdi:

- Mir terzihanesi... Karşısında Savva oteli... Biraz ötede.. yeni yapılmış beyaz apartman... Üç numara... Yarın saat onbire doğru.

İçinde o kadar ümit, vücudunda o kadar kuvvet vardı ki, eğer gece eski pansiyonundan onu kabul etmeyecek olurlarsa şafak sökünceye kadar sokaklarda dolaşmaya razıydı.

---

[1] **cevvaliyet:** Hareketlilik, canlılık.

- Mir terzihanesi şu!.. Geçelim karşıya... "Savva" oteli... "Savva" oteli... O da şu bina olacak, ta kendisi... Alâ... Sokağın içine yürüyelim... Beyaz apartman... Buradaki apartmanların çoğu beyaz... Tuhaf... Kadın benimle alay etti de farkında mı olmadım? Tuh... Kafa... Dur bakalım... Acele yok... Yeni yapılmış diyordu... Biraz daha yürüyelim... Şu olsa gerek... Öyle ya... Boyası parlıyor. Buralarda da başka yeni yapılı beyaz apartman yok... Haydi çocuğum, bir bakalım içeriye.

Nihad, kendi kendine bu emri verdi, apartmandan içeriye girdi. Gayet mutantan[1], kesme billûr camlı, iki tarafında somaki sütunlar ve hurma yaprakları duran iç kapıyı geçti. Başka apartmanlarınkinden daha temiz, daha geniş mermer medivenlere basarken çamurlu ayaklarının bıraktığı izlerden utanarak, iki kat çıktı. Üç numaranın kapısında durdu ve elektrik düğmesine bastı.

Beklerken tekrar sayı saymağa başladı. En sabırsız intizarlarda[2] bile, yüze kadar sayarken metin durmağa kendini alıştırmıştı. Bu sefer ise yetmişdokuza kadar gelince, kapı açıldı: bembeyaz tertemiz önlüklü, genç kurnaz bakışlı bir hıristiyan hizmetçi kızı, Nihad'ı görür görmez, kaşlarını çattı ve kapının kanadını iterek aralığını azalttı:

- Kimi istiyorsunuz?

- Beyefendi, yahud... Hanımefendi'yi.

---

[1] **mutantan:** Tantanalı, debdebeli; şatafatlı, gösterişli.

[2] **intizar:** Bekleme, gözleme.

- Siz kimsiniz?

Nihad, kendisinin kim olduğunu bilmiyor değildi, fakat hizmetçiye bunu anlatmak meseleydi. Tereddüte düştü:

- Şey... Muallim... Muallim gelmiş diye haber veriniz.

Hizmetçi, mavi gözlerinin şüpheli bir bakışıyla Nihad'ı süzdü, "Peki.. azıcık bekleyiniz!" diyerek kapıyı, genç adamın suratına kapadı.

Nihad yeniden yüze kadar saymağa başladı. Bu sefer, doksansekizde kapı açıldı, hizmetçi, zoraki bir nezaketle dudaklarının ucunu kıpırdattı:

- Buyurunuz...

Kapıdan içeri adım atılınca, sağa, sola doğru uzanan dar, uzun bir dehlize girilmiş oluyor. Burası karanlıktı. Umum loşluk içinde, büyük bir esvab askısı, hizasında, sıraya dizilmiş alçak koltuklar, duvarda çerçevelerinden başka hiçbir şeyi görünmeyen büyük levhalar göze çarpıyor.

Hizmetçi, bu koltuklardan birini zâire[1] gösterdi ve çekildi.

Herşeyi bir anda anlamak, tanımak, yabancılıktan mümkün olduğu kadar erken kurtulmak isteğinin verdiği kuvvetli bir tecessüsle, Nihad, dört yana gözlerini çevirdi; loşlukta görebildiği şeyler pek azdı: dehlize açılan beyaz yağlıboyalı, çifte kanatlı kapılar. Sonda, yan yana, camekânları yeşil renkli iki kapı. Bütün bunların arasında maun tahta saksıların içinde kış yaprakları. Sokak kapısının hizasında, tavana asılmış, kırmızı renkli, bir insan başı büyüklüğünde elektrik fanusu. Koltukların arasında bir masa. Üstünde kartvizit sepeti... Nihad ayağa kalktı, bu kartlardan birini eline aldı, okudu:

Major von Alge

- Demek buraya Alman dostlar da geliyorlar! diye dü-

[1] **zâir:** Ziyaretçi.

şündü ve güldü. Şu aralık onların girmedikleri yer kalmamıştı. Ordu, bütün resmî devair[1] ve Türk aileleri.

Kartvizit üstündeki bu kısa düşüncesi, uzamak üzere iken, arkasında, yüksek ve madenî bir ses yükseldi:

- Safâ geldiniz!

Nihad hemen kartı bıraktı ve askerî bir sür'atle, topukları üstünde, yüzgeri döndü. Hanımefendi karşısında idi; hanımefendi, beyaz ipek bir entariyi kabartan sıkı etli vücudu ile, omuzlarına kadar göğsü çıplak, saçları dağınık, yüzü fazlaca pembe, göz kapakları şiş ve siyah gözleri mahmur hanımefendi, yataktan yeni kalkmışa benziyor, mültefit[2] de görünüyordu:

- Vaktinde geldiniz. Biraz daha gecikseydiniz, mürebbiyesi çocuğu gezmeye çıkaracaktı. Gece zevcimle görüştük. Şimdilik tecrübe için derse başlayabilirsiniz. Maaş cihetini zevcimle görüşeceksiniz, isterseniz çocuğu size tanıtayım da... Şimdiden biraz.. ders yapınız.

Nihad'ın hazır olduğunu görünce, kadın yürüdü ve onu davet etti. Yüksek terlikleri içinde, pembe topukları, bu ihtişamlı vücudu zor taşıyormuş gibi, yanlara burkuluyordu.

Bir küçük odaya girdiler. On yaşlarında bir kız çocuğu pencere kenarında, bir masanın üstüne dizdiği bebeklerle oynuyordu. Odaya, annesi ile bir yabancı girdiğini görerek başını kaldırdı, açık yeşil, rengi değil, biçimi annesininkilere benzeyen gözleri ile uzun uzun baktı, sonra başını tekrar eğerek bebekleri ile oynamağa başladı.

Genç kadın, kızını çağırdı:

- Peki! Yavrum! Gel azıcık!

Çocuk bebekleri ile oynuyor, işitmemiş görünüyordu. Annesi, biraz daha sert bağırdı:

- Perizad, gel buraya!

---

[1] **resmî devair:** Resmi daireler.

[2] **mültefit:** İlgi ve güler yüz gösteren.

Çocuk yine aldırmıyordu; annesi ona doğru, kuvvetli bir iki adım atarak, daha sert bağırdı:

- Perizad! Buraya gel diyorum!

Perizad, kaşlarının uçlarını kaldırıp dudaklarını büzerek isteksizlikle yürüdü.

Genç kadın, Nihad'ı göstererek söyledi:

- İşte sana profesörün. Sık elini. Bonjur yap! Şimdi derse başlayacaksınız haydi!

Çocuk, Nihad'ın yüzüne değil, elbisesine ve potinlerine baktı, başını göğsüne indirerek şımarık ve isyankâr bir hareketle omuzlarını salladı. Annesi bağırıyordu:

- Peri! haydi! haydi diyorum sana. Profesörünün elini sık, ona bonjur yap!

Çocuk başını kaldırmıyor, omuzlarını sallıyor, incecik kaşlarını çatarak, daima o eski inadını bırakmıyor, söz dinlemiyordu.

Kadın, en son şiddetiyle haykırdı:

- Perizad!

Perizad elini uzattı ve Nihad'ın elini sıktı.

Annesi, hep o şiddetle, kızına emirler verdi:

- Haydi bakayım... Masanı, kitaplarını Beye göster. Şimdi derse başlayacaksın, yoksa gezme yok sana.

Çocuk masaya doğru ilerlerken, annesi Nihad'a döndü:

- Biraz yaramazcadır; sizi belki yoracak.

Nihad, nezaketle eğildi:

- Zararı yok, çocuktur.

- Sizi yalnız bırakıyorum. Lütfen.. biraz.. imtihan ediniz bakalım.. nasıldır...

Nihad tekrar eğilirken, kadın, kapıyı çekti ve çekildi.

Genç adam çocuğa doğru yürüdü, gayet munis, belki arkadaşça bir sesle sordu:

- Hani.. kitabını göster bakayım?

Çocuk kitabını aramıyor, bebeklerini masanın üstünden kaldırır gibi yapıyor, fakat elinden bırakamıyordu.